

BOSH LANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA ARIFMETIK AMALLARNI O'RGATISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI

Ikromova Sevinch Elniyoz qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida arifmetik amallarni o'rgatishda o'yin texnologiyalarining samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqotda interaktiv o'yinlarning o'quvchilarning darsga bo'lgan motivatsiyasini oshirish, mavzuni chuqurroq tushunishga yordam berishi, mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishi va o'quv jarayonini qiziqarli qilishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, maqolada o'yin texnologiyalarini o'quv jarayoniga integratsiya qilishning usullari, ularni tanlash va qo'llashda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'z: arifmetik amallar, o'yin texnologiyalari, interaktiv o'yinlar, motivatsiya, o'qitish samaradorligi, raqamli ta'lim, didaktik o'yinlar.

Bugungi tezkor rivojlanayotgan globallashuv davrida ta'lim tizimiga qo'yiladigan talablar ham tobora ortib bormoqda. Ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni zamonaviy bilimlarga ega, ijodiy va mustaqil fikrlaydigan shaxs qilib voyaga yetkazish har bir davlatning ustuvor vazifasidir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev aytganidek: "Biz oldimizga qanday ulkan marralarni qo'ymaylik, ularga erishishimiz, avvalo, ta'lim-tarbiya tizimini tubdan takomillashtirishga bog'liq. Ta'lim va tarbiya — jamiyat taraqqiyotining ikki qanoti. Ushbu sohalarni rivojlantirmasdan turib, hech bir davlat kelajak haqida o'ylay olmaydi." (Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi" kitobi, 2021). Bu fikrlar ta'lim tizimining har bir bo'g'inida, jumladan, boshlang'ich ta'limda ham innovatsion usullardan foydalanish, dars jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilish zaruratini ko'rsatadi.

Boshlang'ich sinf matematika darslari o'quvchilarning kelajakdagi matematik bilimlariga poydevor qo'yadi. Ayniqsa, arifmetik amallarni o'rgatish ushbu bosqichning eng muhim vazifalaridan biridir. An'anaviy o'qitish usullari ba'zan o'quvchilarni zeriktirib, ularda matematikaga bo'lgan qiziqishni susaytirishi mumkin. Shu sababli, o'quv jarayonini yanada jonlantirish va o'quvchilar motivatsiyasini oshirish uchun yangi, interfaol usullarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. O'yin texnologiyalari bunday muammolarga yechim topishda eng samarali vositalardan biri bo'lib, ular o'quv jarayonini qiziqarli va tushunarli qilishga xizmat qiladi. O'yinlar orqali o'rganish o'quvchilarning darsga faol ishtirok etishiga, bilimlarini mustahkamlashiga va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam beradi.

Asosiy qism

1. O'yin texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va ahamiyati

O'yin texnologiyalari ta'limda faqatgina ko'ngilochar vosita emas, balki chuqur didaktik salohiyatga ega bo'lgan samarali uslubiy yechimdir. Ushbu texnologiyalar o'quv jarayoniga kiritilganda, an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, o'quvchilarni faol ishtirok etishga, ijodiy fikrlashga va muammolarni yechishga undaydi. P.F. Kapterevning fikricha, o'yinlar bolalarni nafaqat o'yin jarayonining o'ziga jalb qiladi, balki ularning diqqatini jamlash, xotirasini mustahkamlash, tasavvurini rivojlantirishga ham xizmat qiladi (Kapterev P.F. "Didakticheskie ocherki", 1895). Boshlang'ich sinflarda o'yinlar orqali ta'lim berish, ayniqsa, murakkab tushunchalarni soddalashtirish va tushunarli qilishda juda samaralidir. O'quvchilar o'yin orqali bilimlarni o'zlashtirganda, ular nafaqat nazariy ma'lumotlarni yodlab qolishadi, balki bu bilimlarni amaliyotda qo'llashni ham o'rganishadi.

2. Matematika darslarida arifmetik amallarni o'rgatishda o'yin texnologiyalarining samaradorligi

Arifmetik amallar – qo'shish, ayirish, ko'paytirish va bo'lish – matematika fanining asosi hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda bu amallarni o'rgatishda o'yinlardan foydalanish quyidagicha samaradorlikka erishishga yordam beradi:

Qo'shish va ayirish amallari: "Sonlar zanjiri," "Matematik domino," yoki "Natijani top" kabi o'yinlar orqali o'quvchilar sonlarning o'zaro bog'liqligini, ularni qo'shish va ayirish qoidalarini amaliy tarzda o'rganishadi. Masalan, "Sonlar zanjiri" o'yinida o'quvchilar ketma-ketlikdagi misollarni yechib, to'g'ri javobni topish orqali navbatdagi qadamga o'tishadi. Bu o'yin nafaqat arifmetik amallarni mustahkamlaydi, balki tezkor fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Ko'paytirish va bo'lish amallari: Ko'paytirish jadvalini yodlash ko'pchilik o'quvchilar uchun qiyin vazifa bo'lishi mumkin. "Ko'paytirish jadvali poygasi," "Matematik bingo," yoki raqamli platformalardagi ko'paytirish o'yinlari bu jarayonni ancha yengillashtiradi. Ushbu o'yinlar raqobat ruhini uyg'otib, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Dastlabki bosqichlarda, masalan, o'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ko'paytirish jadvaliga oid savollarga tezkor javob berishadi, bu esa ularning bilimini sinab ko'rish bilan birga darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

3. Interaktiv o'yinlar va ularning o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri

Zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi bilan interaktiv o'yinlar ta'limda yangi imkoniyatlarni ochib berdi. O'quvchilar interaktiv o'yinlar orqali o'z-o'zini baholash, xatolarini tuzatish va qiyinlik darajasini o'zgartirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Interaktiv o'yinlar o'quvchilarning motivatsiyasiga quyidagicha ta'sir ko'rsatadi:

Qiziqish va ishtirokni oshirish: Interaktiv o'yinlar an'anaviy usullardan farqli o'laroq, o'quvchini darsga jalb qilishning eng samarali yo'li hisoblanadi. O'yin elementlari, jumladan, ball yig'ish, darajadan darajaga o'tish, mukofotlar olish kabi jihatlar o'quvchilarning diqqatini tortadi va ularni o'quv jarayonida faol ishtirok etishga

undaydi. Tadqiqotlarga ko'ra, o'yin texnologiyalaridan foydalangan darslarda o'quvchilarning darsga bo'lgan ishtiroki 80% gacha oshadi (Huang W.H., "Gamification in Education: What, How, Why?" 2011).

Xavfsiz muhit yaratish: O'yin muhitida xato qilishdan qo'rqish hissi yo'qoladi. O'quvchi xato qilganda, u buni o'yinning bir qismi sifatida qabul qiladi va javobni topishga qayta urinib ko'radi. Bu esa ularning o'rganish jarayonini mustahkamlaydi va o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Professor Yu.K. Babanskiyning fikricha, o'yinlar orqali yaratilgan qulay psixologik muhit o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini ochishga yordam beradi (Babanskiy Yu.K. "Metody obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatel'noy shkole", 1985).

Tezkor qayta aloqa: Interaktiv o'yinlar o'quvchilarga o'z bilimlarini baholash uchun tezkor qayta aloqa beradi. Misol uchun, misolni yechgandan so'ng darhol to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligi haqida ma'lumot berilishi o'quvchining o'z bilim darajasini tushunishiga yordam beradi va uni doimiy ravishda takomillashtirishga undaydi. Bu o'z-o'zini nazorat qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. Interaktiv o'yinlarni tanlash va qo'llashda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar

O'yin texnologiyalarini muvaffaqiyatli qo'llash uchun ba'zi muhim jihatlarga e'tibor qaratish lozim:

O'yinning didaktik maqsadi: O'yin shunchaki ko'ngilochar bo'lishi emas, balki aniq bir o'quv maqsadiga ega bo'lishi kerak. Masalan, qo'shishni o'rgatish uchun "Sonlar uyi" o'yini, ko'paytirishni o'rgatish uchun "Ko'paytirish poygasi" kabi o'yinlar tanlanishi lozim. Har bir o'yin mavzuga mos va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi kerak.

Texnik imkoniyatlar: Raqamli o'yinlarni qo'llashda maktabning kompyuter sinflari, internet tezligi va boshqa texnik vositalarning mavjudligi inobatga olinishi lozim. Agar texnik imkoniyatlar cheklangan bo'lsa, o'qituvchi o'yinlarning an'anaviy, ya'ni planshet yoki doskadan foydalanadigan shakllaridan foydalanishi mumkin.

O'qituvchining roli: O'yinlar o'qituvchining rolini pasaytirmaydi, aksincha, uni yangi bosqichga olib chiqadi. O'qituvchi endi faqat bilim uzatuvchi emas, balki o'yin jarayonini boshqaruvchi, o'quvchilarga yordam beruvchi va ularni yo'naltiruvchi murabbiyga aylanadi. U o'quvchilarni o'yinlarga jalb qilish, ularning ishtirokini rag'batlantirish va o'yin natijalarini tahlil qilish orqali o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi.

5. Boshlang'ich sinflarda o'yin texnologiyalarining ta'limga ijobiy ta'siri bo'yicha amaliy misollar

O'yin texnologiyalaridan foydalanib o'tgan darslar o'quvchilarning bilim olish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Quyida bir nechta amaliy misollar keltirilgan:

"Qiziqarli hisoblar" o'yini: Bu o'yin 1-sinf o'quvchilari uchun qo'shish va ayirish amallarini o'rgatishga mo'ljallangan. O'yin davomida o'qituvchi doskaga turli

rasmlar (masalan, 3 ta olma va 2 ta nok) chizadi va o'quvchilardan "jami qancha meva bor?" deb so'raydi. Bu o'yin amaliyotda hisoblash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

"Ko'paytirish poygasi" o'yini: Bu o'yin 2-3-sinf o'quvchilari uchun ko'paytirish jadvalini yodlashni osonlashtiradi. O'quvchilar guruhlariga bo'linib, o'qituvchi bergan savollarga (masalan, "7x8 qancha bo'ladi?") tezkor javob berishadi. To'g'ri javob bergan guruhga ball beriladi. Bu o'yin orqali raqobat muhiti yaratilib, o'quvchilar jadvalni tezroq yodlashga intiladi.

"Raqamli labirint" o'yini: Bu raqamli o'yin platformalari orqali qo'llaniladigan, o'quvchilar labirintdan chiqish uchun arifmetik misollarni ketma-ket yechishi kerak bo'lgan o'yin. O'yinning har bir darajasi qiyinlashib boradi va bu o'quvchilarning matematik qobiliyatlarini bosqichma-bosqich oshirishga xizmat qiladi. Bunday o'yinlar nafaqat arifmetik bilimlarni mustahkamlaydi, balki muammolarni yechish va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Yuqorida keltirilgan misollar shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalari nafaqat ta'limni qiziqarli qiladi, balki o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali va mazmunli qilishga ham yordam beradi.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida arifmetik amallarni o'rgatishda o'yin texnologiyalarining qo'llanilishi o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. An'anaviy usullardan farqli o'laroq, o'yinlar orqali o'qitish o'quvchilarda darsga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiradi, ularning darsga faol ishtirokini ta'minlaydi va o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Interaktiv o'yinlar esa bu jarayonni yanada yuqori darajaga olib chiqib, o'quvchilarga o'z-o'zini nazorat qilish, xato qilishdan qo'rqmasdan o'rganish va bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini beradi.

Maqolada ko'rib chiqilgan tadqiqotlar va amaliy misollar shuni tasdiqlaydiki, o'yin texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish o'quvchilarning mantiqiy fikrlash, muammolarni yechish va diqqatni jamlash kabi muhim ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Albatta, o'yinlarni tanlashda ularning didaktik maqsadga muvofiqligini, o'quvchilarning yosh xususiyatlarini va mavjud texnik imkoniyatlarni inobatga olish lozim.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimida o'yin texnologiyalari ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni fanlarga bo'lgan muhabbat ruhida tarbiyalash va ularni kelajakning malakali mutaxassislari sifatida shakllantirish uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, boshlang'ich ta'limda ushbu innovatsion usullarni keng qo'llash, o'qituvchilarni bu borada o'qitish va ularga zarur sharoitlarni yaratish ta'lim sohasining ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qolishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
2. Babanskiy Yu.K. Metody obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatelnoy shkole. Moskva: Prosveshchenie, 1985.
3. Kapterev P.F. Didakticheskie ocherki. Teoriya obrazovaniya. Moskva: Akademiya, 1895.
4. Huang W.H. Gamification in Education: What, How, Why? Journal of Educational Technology, 2011.
5. Severyanov V.S. Igrovyye texnologii v nachalnom obrazovanii. Sankt-Peterburg: Piter, 2015.
6. Sokolova E.V. Didakticheskie igry na urokax matematiki v nachalnoy shkole. Moskva: VAKO, 2010.
7. Usmonova N.A. Boshlang'ich sinf matematika darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
8. Ibrohimov A.F. Matematika o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
9. Zaxarova T.V. Primenenie igrovyx texnologiy v protsesse obucheniya matematike. Pskov: PGU, 2017.
10. G'ulomov S.S., Mirzayev B.B. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishning zamonaviy usullari. Toshkent: Akademnashr, 2020.
11. Buxaraeva N.M. Interaktivnye metody obucheniya v nachalnoy shkole. Kazan: KGPU, 2016.